

Rippl-Rónai József (1861-1927)

Zorka kék blúzban, zöld szelencével
Pasztell, papír, 52x42 cm
Jelezve jobbra fent; Rónai

Kiállítva:

• Ernst Múzeum, 1936. Csoportkiállítás, CLXII., 63. számú kép: *Zorka kék blúzban*.

Kikiáltási ár: 5 500 000 Ft

Rippl-Rónai József: *Zorka piros fotelban*
Pasztell, papír 52x42cm

Rippl-Rónai József: *Zorka boáival*
Pasztell, papír 52x42cm

A Zorka ciklus kezdetei

1915-től kezdve Rippl-Rónai pasztellportréinak van egy visszatérő kedves modellje: Bányai Elza, becenevén Zorka. „Nézze csak Munika, milyen különös megjelenésű leány, kedvem volna lefesteni.” – szól Rippl feleségéhez, Lazarine-hoz 1915 őszén a hatvani vendéglő teraszán.

Az italrendelést felvevő, tizenhét éves, sötétkék matrózzruhás lányról beszélgetnek, aki hosszú göndör hajában piros masnit visel. Első néhány találkozójukra még az édesanyja is elkíséri, de télen már egyedül jár a Kelenhegyi úti műteremlakásba. A mester-modell kapcsolat szerelmi viszonyra alakul, s tizenkét éven át, Rippl-Rónai haláláig fennmarad.

Rippl-Rónai utolsó, 1919-es olajképének is Zorka a modellje, s a pasztellportrék folyamatosan születnek. Rippl-Rónai utolsó alkotói korszakát az íróportrék mellett a Zorka ciklus fémjelzi.

Zorka arcai

Zorka boáival, *Zorka florentin kalappal*, *Ijedős Zorka* sorakoznak a címek Genthon István cédulái közt, melyeket egy oeuvre katalógus összeállításához gyűjtött. Több *Leányfej*ként kiállított mű is Zorka portét fed. Számtalan szerepben tűnik elénk: hol ábrázoló fiatal lány, másutt bájos tekintetű kacér femme fatale vagy unott nagyvilági dáma.

Ám Bányai Elza annyira karakteres jelenség, hogy minden beállításban nagy biztonsággal rá lehet ismerni. Ha szembenéz velünk, szív alakú fehér arca és a szeme alatt ülő sötét ívek teszik összetéveszthetetlené. Ezen a portrén profilból látjuk az elegáns szép fiatal nő szerepében amint a kezében lévő türkiz szelencét elmerülten nézi. Mindazonáltal itt is fellelhetők azok a jegyek, melyek félreérthetetlenül utalnak rá. Arcvonalai közül vékony, hosszan ívelő orra, keskeny, hegyes álla, kiugró arcsontja teszik jellegzetessé. Rippl-Rónai portréin szájának vöröse szinte mindig különálló hangsúlyt kap, amely láthatóan a kép elkészülése végén, egy addig nem használt tónusú színnel kerül a papírra. Sötét, dúsan göndörödő haját fekete masnival összefogva viseli ugyanezt a frizurát egy 1916-os és egy '18-as datált portréről is ismerjük. (*Zorka kékköves gyűrűvel* 1916, *Zorka piros fotelban* 1918)

Az arcot erősebb modellálás emeli ki, míg a hajtömeg és a ruha térileg egyneműbb, változatos kontúrú foltjai a mesterre jellemző módon lebegve veszik körbe a fejet. Kiemelendő "ripplis" részlet a vékony anyagból készült halványkék blúz megfestése. Az anyag egyszínű szürkés-kék, selymes könnyedségét több vékony körvonallal alakítja a mester. E blúznak közeli rokonát viseli Zorka a már említett vörös foteles portrén fehérben. A hosszú kivágást lezáró fekete rátétén kívül itt a kontrasztokat kedvelő Zorka eleganciáját kiegészíti a kihajló fehér gallér és kezelő.

Amit a kapcsolatról tudunk

Rippl-Rónai József és Bányai Elza egy évtizedes szerelmi viszonyáról egyetlen részletes beszámolót ismerünk Paris Anella tollából. Anella Rippl-Rónai francia feleségének, Lazarine Baoudrion-nak az unokahúga volt, aki elárulása után 1910-től kezdve a Róma-villában nevelkedett. A vele egykorú Bányai Elzáról írva nem meglepő tehát, ha elfogultan ír, ám visszaemlékezése mégis fontos adatokkal szolgál. Innen tudjuk meg, hogy 1917-ben Rippl-Rónai a szerb fronton, katonafestőként találkozott a Zorka névvel és annyira megtetszett neki, hogy úgy döntött, „*Elzikét*” ezután így fogja hívni. Ezt Anellának írja meg levélben, aki azonban hallani sem akar Bányai Elzáról. Zorka eleinte Anella potenciális barátnőjeként szerepelt a családban, a délelőtti ülés után, Anella iskolai óráinak végeztével együtt jártak kávéházakba. Ám mikor 1916 tavaszán Anella tornaórája elmarad és hamarabb ér haza, kulcsával nem tud bejutni és hosszasan csönget, míg Rippl-Rónai ajtót nyit neki, a viszony lelepleződik előtte. Emlékezéseiben Zorkát kellemetlen nőnek festi le, aki külsőre sem vonzó, s természetét tekintve igazi bestia, anyagilag kihasználja Rippl-Rónait és egész személyiségére ártó hatást gyakorol. Az kétségtelen, hogy a kaposvári családi és társasági idill, amely a kukoricás képekről sugárzik, Rippl-Rónai pesti életével és titkos viszonyával felborult.

Ez a portré azonban csak rejtetten árulkodik a kapcsolat titkolt természetéről. A beállítás tartózkodó, de mégis személyes, hiszen nem a hagyományos félalakos mellkép tartásában ábrázolja Zorkát, hanem elmélyülten előrehajolva. A húsz év körüli lányt elegáns hölgy szerepében látjuk ugyan, de nyaka körül puhán ráncoló világos inge és masnis frizurája lányos fiatalágát hangsúlyozzák.

Andorka Júlia

